

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK

JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátě složeném z předsedy Mgr. Radovana Havelce a soudců JUDr. Jana Vyklického a JUDr. Jaroslava Vlašína v právní věci žalobce **M. M.**, proti žalované **Vězeňské službě České republiky**, Generálnímu ředitelství vězeňské služby se sídlem Praha 4, Soudní 1672/1a, v řízení o kasační stížnosti žalobce proti usnesení Městského soudu v Praze ze dne 15. 12. 2015, č. j. 8 A 92/2015 – 20,

t a k t o :

- I. Kasační stížnost **se z a m í t á**.
- II. Žalobce **n e m á** právo na náhradu nákladů řízení o kasační stížnosti.

O d ů v o d n ě n í :

Žalobce se žalobou podanou u Městského soudu v Praze (dále jen „městský soud“) domáhal ochrany před nezákonným zásahem žalované, který má spočívat v tom, že mu neumožňuje nakupovat zboží v prodejně věznice za ceny nepřesahující ceny obvyklé v obci, v jejímž územním obvodu se věznice nachází, a dále v neumožnění nákupu zboží v prodejně věznice zpravidla dvakrát týdně. V rámci tohoto řízení požádal o osvobození od soudních poplatků, avšak městský soud jeho žádosti vyhověl pouze částečně, když mu usnesením ze dne 15. 12. 2015, č. j. 8 A 92/2015 – 20 (dále též „napadené usnesení“), přiznal osvobození od soudních poplatků v rozsahu 75 %, a ve zbytku žádost zamítl.

V odůvodnění napadeného usnesení poukázal městský soud nejprve na rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 30. 8. 2011, č. j. 2 As 97/2011 - 43 (všechny rozsudky zdejšího soudu jsou dostupné z <http://www.nssoud.cz>), z něhož je v dané souvislosti relevantní závěr, že osvobození od soudních poplatků je dobrodiním, které lze účastníku

přiznat jen při existenci výjimečných okolností na jeho straně, a to ke zmírnění nepřiměřeně tvrdých dopadů zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o soudních poplatcích“). Městský soud rovněž připomněl, že podmínky pro osvobození od soudních poplatků byly částečně změněny zákonem č. 303/2011 Sb., jímž byl s účinností od 1. 1. 2012 novelizován soudní řád správní. Účelem zprůsnění podmínek přitom bylo posílení odpovědnosti navrhovatele za prokázání jím tvrzených podmínek pro přiznání osvobození od soudních poplatků při podávání návrhů soudu. Hlavním smyslem institutu osvobození od soudních poplatků zůstává jeho regulativní funkce, v zásadě vycházející z toho, že je to navrhovatel zpoplatněného podání, kdo má nést část nákladů soudního řízení; soudy mají od placení soudních poplatků osvobozovat zpravidla jen zčásti a v nejnutnější míře tak, aby byla tato míra účasti zachována.

Z podkladů, které měl městský soud k dispozici, vyplynulo, že aktuálně eviduje 10 žalob podaných žalobcem. K vlastním majetkovým poměrům žalobce uvedl, že disponuje zůstatkem na účtu odsouzeného ve výši 7.000 Kč (přičemž se jedná o prostředky, které na jeho účet vložili jeho blízcí), avšak žalovaná doložila, že žalobcova tvrzení o příchozích platbách na tento účet nebyla pravdivá (disponibilní zůstatek na tomto účtu ke dni 20. 5. 2015 činil 8.539 Kč; v období od srpna 2014 do května 2015 pak přibýly na účet odsouzeného prostředky v celkové výši 29.650 Kč. Městský soud na základě těchto zjištění konstatoval, že žalobce v období desíti měsíců před podáním žaloby volně disponoval částkou 22.900 Kč, a poukázal rovněž na skutečnost, že žalobce má zajištěno ubytování, základní služby s tím související a stravu; volné prostředky na účtu tak využívá k nákupu zbytných (i když důležitých) věcí a služeb. V listopadu 2015 městský soud nicméně žalobce vyzval, aby jej informoval o případné změně majetkových poměrů. Jelikož žalobce na tuto výzvu neodpověděl, městský soud vycházel z premisy, že majetkové poměry zjištěné v květnu roku 2015 jsou nadále aktuální. Na výše uvedeném podkladě soud naznal, že majetková situace sice žalobci neumožňuje zaplatit soudní poplatek v plné výši, nebrání však tomu, aby žalobce mohl plnit poplatkovou povinnost alespoň v symbolické výši 750 Kč, odpovídající jedné čtvrtině výše soudního poplatku stanoveného zákonem.

Proti tomuto usnesení brojí nyní žalobce (dále „stěžovatel“) kasační stížností. V ní explicitně neodkázal na konkrétní zákonem předpokládaný stížnostní důvod, nicméně z textu je zřejmé, že je namítán důvod podle § 103 odst. 1 písm. a) soudního řádu správního (dále jen „s. ř. s.“). K tomu je třeba dodat, že právní subsumpce kasačních důvodů pod konkrétní písmena ustanovení § 103 odst. 1 s. ř. s. je záležitostí právního hodnocení věci Nejvyšším správním soudem. Nejde tak o nedostatek návrhu, který by bránil jeho věcnému projednání (viz rozsudek tohoto soudu ze dne 8. 1. 2004, č. j. 2 Afs 7/2003 - 50, publikovaný pod č. 161/2004 Sb. NSS).

V projednávané věci stěžovatel v kasační stížnosti předně popírá, že by disponoval částkou 22.900 Kč ročně; tato částka představuje úhrn jeho prostředků za období od srpna 2014 do května 2015, na který logicky nelze poukazovat v prosinci 2015. Nadto uvedený závěr městského soudu svádí k domněnce, že stěžovatel takovou částkou disponuje každý rok (tedy i v roce 2016). Stěžovatel zdůrazňuje, že žádný stabilní příjem nemá a není mu umožněno pracovat. Popírá také, že by ke dni vzniku poplatkové povinnosti disponoval částkou 8.539 Kč. Vysvětluje, že nepodal všechny návrhy na zahájení řízení v den, kdy měl

pokračování

uvedenou částku na účtu. Poukaz soudu na prostředky, které měl stěžovatel k dispozici v minulosti, proto nemůže být relevantním východiskem pro závěr, že bude schopen uhradit soudní poplatky v době, kdy k jejich zaplacení bude vyzván. S odkazem na rozsudek zdejšího soudu ze dne 28. 2. 2006, č. j. 5 Afs 155/2005 - 172 opakuje, že při rozhodování o žádosti o osvobození od soudních poplatků je třeba přihlédnout rovněž k tomu, zda si stěžovatel tyto prostředky může opatřit, a zda mu pro majetkové a sociální poměry nebylo znemožněno uplatňovat nebo bránit své právo. Městskému soudu vytýká, že takové hodnocení neprovedl. Stěžovatel trvá na tom, že dostatečnými prostředky k úhradě soudních poplatků nedisponuje a že nemá ani možnost si je opatřit; argumentace finanční minulostí stěžovatele proto nic nevypovídá o jeho schopnosti uhradit soudní poplatky nyní. Dále namítá, že Nejvyšší správní soud jej v minulosti v jiné věci od soudních poplatků osvobodil (usnesením ze dne 19. 8. 2015 ve věci vedené pod sp. zn. 4 As 162/2015), přičemž vycházel ze zcela identických skutečností jako městský soud v usnesení nyní napadaném (nemajetnost stěžovatele, existence dluhu značně převyšujícího výši disponibilní částky na jeho účtu). Stěžovatel proto spatřuje v přístupu městského soudu porušení principu legitimního očekávání, neboť městský soud nijak neodůvodnil odlišnost od předchozího rozhodnutí. Závěrem kasační stížnosti stěžovatel dodává, že z hlediska základního práva žalobce na přístup k soudu městský soud opomněl, že soudní poplatky mají primárně sloužit k zajištění finančního příjmu do státního rozpočtu, nikoli k zajištění prostředků na náhradu nákladů řízení protistrany v případě podání opravného prostředku.

Ze všech výše uvedených důvodů stěžovatel navrhuje, aby zdejší soud napadené usnesení zrušil a věc vrátil městskému soudu k dalšímu řízení.

Stěžovatel nezaplatil současně s podáním kasační stížnosti soudní poplatek, není v řízení o kasační stížnosti zastoupen advokátem a rovněž neprokázal, že by sám měl vysokoškolské právnické vzdělání, které je podle zvláštních zákonů vyžadováno pro výkon advokacie (§ 105 odst. 2 s. ř. s.). V daném typu řízení však může Nejvyšší správní soud přikročit k meritornímu přezkumu i přes uvedené procesní nedostatky. Pokud je totiž cílem nyní posuzované kasační stížnosti přezkoumání rozhodnutí o nepřiznání osvobození od soudního poplatku, pak by se trváním na uhrazení soudního poplatku za kasační stížnost a povinném zastoupení jen řetězil problém, jenž má být rozhodnutím o této kasační stížnosti vyřešen (viz usnesení rozšířeného senátu Nejvyššího správního soudu ze dne 9. 6. 2015, č. j. 1 As 196/2014 - 19). Kasační stížnost je proto věcně projednatelná.

Nejvyšší správní soud tedy přezkoumal napadené usnesení v rozsahu podané kasační stížnosti (§ 109 odst. 3, věta před středníkem s. ř. s.) a z důvodů v ní uvedených (§ 109 odst. 4, věta před středníkem s. ř. s.). Ve věci přitom rozhodl bez nařízení jednání, za podmínek vyplývajících z § 109 odst. 2, věty první s. ř. s.

Nejvyšší správní soud aktuálně rozhodoval o další obsahově totožné kasační stížnosti stěžovatele směřující proti usnesení městského soudu, kterým byl stěžovatel na základě shodných skutkových okolností osvobozen rovněž ze 75 % od placení soudního poplatku za žalobu (srovnej rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 24. 2. 2016, č. j. 3 As 4/2016 - 14). Nejvyšší správní soud neshledal důvod se od závěrů uvedeného rozsudku odchýlit a, stejně jako v citované věci, dospěl k závěru, že kasační stížnost není důvodná.

Stěžovatel v úvodu kasační stížnosti napadá výchozí předpoklad městského soudu, že disponuje částkou 22.900 Kč ročně; v kasační stížnosti jej označuje za nepravdivý a „svévolej“. Jak je patrné z odůvodnění napadeného usnesení, městský soud nejprve na straně druhé v odstavci čtvrtém napadeného usnesení shrnul, že stěžovatel v období „desíti měsíců před podáním žaloby volně disponoval částkou 22.900 Kč“, což plně odpovídá obsahu podkladů, které stěžovatel v řízení před městským soudem předložil (viz výpis ze stěžovatelova účtu odsouzeného, vyhotovený Vězeňskou službou České republiky – věznicí V., z něhož jasně vyplývá, že stěžovatel uvedenou částkou nakládal v období od srpna 2014 do května 2015, tj. po dobu cca 10 měsíců). Nejvyšší správní soud nepřehlédl, že na straně třetí v odstavci druhém zmíněného usnesení však městský soud poněkud překvapivě uvedl, že „žalobce jako vězeň při zajištění všech základních životních potřeb disponuje částkou 22.900 Kč ročně“. Tento v pořadí druhý závěr je tak v rozporu nejen s předchozí částí odůvodnění napadeného usnesení, ale i s obsahem předložených podkladů. Nesourodost úvah městského soudu proto vnáší nejasnost nejen do vymezení časového období, v němž stěžovatel uvedenými částkami disponoval, ale také do pravidelnosti a očekávaného trendu ve vývoji jeho příjmů v budoucnu.

Podle názoru Nejvyššího správního soudu z předložených podkladů vskutku nevyplývá, že stěžovatel touto částkou disponoval i v jiném (předchozím) časovém období (ať již nahodile, nebo dokonce pravidelně a opakovaně), a proto nelze ani předjímat, že totožnou nebo srovnatelnou částkou bude moci nakládat i v budoucnu (tj. od června roku 2015 dosud). Aby však tento deficit odůvodnění představoval současně důvod pro zrušení napadeného usnesení, musel by mít zásadní vliv na jeho výrok. Nejvyšší správní soud setrvale judikuje, že o vadu řízení, jež by způsobovala nezákonnost rozhodnutí, se nejedná, byl-li by konečný výrok stejný i v případě, kdy by k vadě nedošlo (srovnej například rozsudek ze dne 14. 10. 2005, č. j. 6 Ads 57/2004 - 59). O takový případ jde i v dané věci. Městským soudem zjištěný disponibilní příjem za předchozích deset měsíců totiž minimálně indikuje, že stěžovatel není v delším časovém období zcela bez příjmů, což v kontextu s dalšími skutečnostmi (o nichž bude pojednáno dále) podporuje závěr městského soudu o schopnosti stěžovatele podílet se alespoň částečně na úhradě soudního poplatku.

V další části kasační stížnosti stěžovatel napadá další závěr městského soudu, že ke dni vzniku poplatkové povinnosti disponoval stěžovatel na svém účtu volně částkou 8.539 Kč; namítá, že těmito prostředky mohl nakládat ke dni 20. 5. 2015, kdy se uvedená částka na jeho účtu nacházela, nikoli však ke dni, kdy byl (respektive bude) soudem vyzván k úhradě soudních poplatků. Ačkoli zdejší soud se stěžovatelem souhlasí v tom směru, že v době, kdy bude vyzván k úhradě soudního poplatku, nemusí informace z května roku 2015 již věrohodně odrážet skutečný stav jeho majetkových poměrů, nelze přehlížet, že městský soud dal v listopadu roku 2015 stěžovateli příležitost podat o svých majetkových poměrech aktuální informaci, které však stěžovatel nevyužil. Skutkové okolnosti rozhodné pro posouzení žádosti o osvobození od soudních poplatků je v první řadě povinen tvrdit a prokázat žadatel, s čímž ostatně koresponduje i odůvodnění rozsudku Nejvyššího správního soudu ze dne 1. 9. 2004, č. j. 2 Afs 28/2004 - 40, publikovaného pod č. 423/2005 Sb. NSS, jehož textu se stěžovatel dovolává na podporu své argumentace. Z povahy řízení o osvobození od soudních poplatků ovšem vyplývá, že stěžovatelem zvolená pasivní procesní strategie jde jednoznačně k jeho tíži a zároveň vylučuje, aby se za takové situace oprávněně

pokračování

dovolával porušení práva na spravedlivý proces. Z týchž důvodů je nepřipadná i námitka, že napadené rozhodnutí představuje „logický exces“, neboť městský soud při stanovení rozsahu osvobození od soudních poplatků vycházel především z posledního známého disponibilního zůstatku na stěžovatelově účtu a nic jiného ani dělat nemohl. Přitom je nepochybné, že i takto správně posouzená schopnost stěžovatele plnit zákonnou povinnost v zásadě symbolickou platbu snadno umožňuje.

Namítá-li dále stěžovatel, že městský soud nijak nevyhodnotil, zda bylo (a je) v jeho reálných možnostech si potřebné finanční prostředky opatřit vlastní prací, je třeba uvést, že těmito hledisky se městský soud v zásadě zabýval, bral-li v úvahu skutečnost, že se stěžovatel nachází ve výkonu trestu odnětí svobody. Lze sice souhlasit s názorem, že se v napadeném usnesení neobjevuje hlubší úvaha nad tím, zda stěžovatel ve výkonu trestu pracuje či vůbec pracovat může, na druhou stranu však městský soud kladnou odpověď na tuto otázku ani v nejmenším nepresumuje. Implicitně tedy vychází z předpokladu, že stěžovatel ve věznici žádné možnosti výdělků nemá. Tím je hodnota stěžovatelovy výhrady zcela eliminována. Městský soud pouze poukázal na skutečnost, že stěžovateli zasílají peníze třetí osoby, a proto není zcela bez prostředků. Pokud tedy městský soud na uvedeném podkladě konstatoval, že stěžovatel určitými (byť co do výše omezenými) finančními prostředky přece jenom disponuje, že z tohoto důvodu nemá nárok na plné osvobození od soudních poplatků, ale naopak se může na jejich úhradě v přiměřené míře podílet, a že tento jeho podíl nebude představovat překážku pro uplatnění a bránění jeho práv, nerozhodl ani nelogicky ani excesivně.

Jeho závěry ostatně korespondují s názorem vysloveným v rozsudku zdejšího soudu ze dne 15. 6. 2007, č. j. 4 As 29/2007 - 124, kterým stěžovatel podepírá tvrzené porušení principu legitimního očekávání. Argumenty uvedené v odkazovaném rozsudku je třeba vnímat optikou tehdy platné a účinné právní úpravy osvobozování od soudních poplatků, která však byla novelizována již ve zmíněném smyslu zákonem č. 303/2011 Sb., tak, že *„[n]yní mají správní soudy podle představ zákonodárce zásadně přiznávat pouze částečné osvobození od soudních poplatků. Úplné osvobození od soudních poplatků je (...) možné přiznat pouze výjimečně ze zvlášť závažných důvodů“* (viz rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 26. 7. 2013, č. j. 5 As 41/2013 - 15).

Rovněž důvody, pro které městský soud přistoupil k osvobození stěžovatele od soudních poplatků právě v rozsahu 75 %, byly v napadeném usnesení přehledně a srozumitelně vyjádřeny, bez jakékoli známky zjevného vybočení z mezí soudcovského uvážení. Zdejší soud již v rozsudku ze dne 15. 5. 2013, č. j. 6 As 75/2013 - 17 vyslovil, že v otázkách částečného osvobození od soudních poplatků bude již z povahy věci vždy přítomna jistá míra uvážení předsedy senátu. Udrží-li se toto uvážení v zákonných mezích a bude-li odpovídat skutkovým okolnostem, nemůže být samo jeho užití důvodem pro zrušení přijatého usnesení o osvobození od soudních poplatků kasačním soudem. Z výše popsanych důvodů Nejvyšší správní soud nemá pochybnost, že se uvážení městského soudu pohybovalo v zákonných mezích a zcela jistě nebylo v rozporu se zjištěnými skutkovými okolnostmi v neprospěch stěžovatele. Z odůvodnění napadeného usnesení je rovněž zcela evidentní, že městský soud při rozhodování o stěžovatelově žádosti dostatečně reflektoval právní názor vyjádřený Nejvyšším správním soudem v rozsudku ze dne 30. 9. 2015, č. j. 3 As 148/2015 - 11, kterým bylo zrušeno předchozí usnesení ve věci

žádosti stěžovatele o osvobození od soudních poplatků (tj. usnesení městského soudu ze dne 9. 6. 2015, č. j. 8 A 92/2015 – 7).

Právě zmiňovaná role úvahy soudu (předsedy senátu) při hodnocení podmínek pro (částečné) osvobození od soudních poplatků dává do značné míry odpověď i na tvrzení stěžovatele o porušení principu předvídatelnosti rozhodování. Přestože se městský soud výslovně nevymezil vůči úvahám jiných senátů téhož soudu obsaženým v usneseních, jimiž byl stěžovatel údajně osvobozen od soudních poplatků v plném rozsahu (a na které výslovně poukazoval), nezakládá to bez dalšího nepřezkoumatelnost napadeného rozhodnutí či porušení principu předvídatelnosti rozhodování. Nelze totiž přehlédnout, že stěžovatelem odkazovaná usnesení měla být vydána již dříve (ve dnech 18. 6. 2014, 4. 3. 2015 a 20. 3. 2015), a je tedy vysoce nepravděpodobné, že by jiné senáty městského soudu vycházely právě ze stejných podkladů, a tedy z totožného skutkového stavu věci, jako tomu bylo v nyní posuzovaném případě. Jak již bylo uvedeno, v řízení, z něhož vzešlo napadené usnesení, byly majetkové poměry dokládány výpisem z účtu ze dne 20. 5. 2015. Z výpisu z účtu odsouzeného je přitom zřejmá relativně vysoká frekvence dispozice s prostředky na účtu uloženými; majetková situace stěžovatele je tedy proměnlivá a v čase prochází vývojem, což je další důvod, proč měl být stěžovatel iniciativní při prokazování stavu svých majetkových poměrů.

Nejvyšší správní soud shledal, že *ratio decidendi* napadeného usnesení městského soudu přes drobné dílčí nedostatky jeho odůvodnění ob stojí, přičemž neshledal ani žádné jiné vady, ke kterým by bylo třeba přihlédnout z úřední povinnosti (§ 109 odst. 4 s. ř. s.). Proto kasační stížnost pro nedůvodnost zamítl (§ 110 odst. 1 *in fine* s. ř. s.).

O náhradě nákladů tohoto řízení bylo rozhodnuto ve smyslu ustanovení § 60 odst. 1, věty první s. ř. s. (ve spojení s ustanovením § 120 s. ř. s.), dle kterého nestanoví-li tento zákon jinak, má účastník, který měl ve věci plný úspěch, právo na náhradu nákladů řízení před soudem, které důvodně vynaložil proti účastníkovi, který ve věci úspěch neměl. Vzhledem k tomu, že stěžovatel byl v řízení o kasační stížnosti procesně neúspěšný, právo na náhradu nákladů řízení mu nenáleží. Pokud jde o žalovanou, v jejím případě nelze o otázce procesní úspěšnosti hovořit, neboť napadené usnesení městského soudu se týká výlučně procesního postavení stěžovatele. Nejvyšší správní soud proto o jejích nákladech řízení nerozhodoval.

Poučení: Proti tomuto rozsudku **nejsou** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 16. března 2016

Mgr. Radovan Havelec
předseda senátu